

lein“ dolina Puster in Zillertal, in Vintschgau, in da druga nemška plemena teh mitičnih bitij ne poznajo.

Nekateri tirolski zbiratelji narodnih pravljic, kakor Ritter von Alpenburg, so začeli pisati: „seligen Fräulein“, pa brez vsega razloga, tirolsko ljudstvo jih imenuje Salgfräulein, die Salge. V gornjem Vintschgau je še gora, ki se veli „die Salge“, in ljudstvo pripoveduje, da so tam Salgfräulein stanovale, zato je J. Zingerle prav storil, da zmerom piše „Sâlgfräulein“.

Tirolske povesti imajo tudi s slovenskimi enak značaj, tudi one popevajo, vabijo pastirje in lovce, branijo otroke in pridejo pozimi v kmečke hiše prest (glej Zingerle „Sagen und Märchen aus Tirol“ Nr. 23—27). Ne razumem tudi, kako bile bi na Pohorje prišle nemške pravljice, med tem, ko je na Tirolskem še ostalo mnogo družih običajev, besed in imen slovenskih. Tako Tirolci poznajo vampire (Zingerle l. c. 39), katere le nahajamo med Slovani, Vlahi (Rumuni) in Novogrki.*

Zingerle omenja nekega zlega bitja: Dschedra-wee, in po Koroškem poznajo strašilo otrok: čodrav ded, čodrav = kodrav, crispus.

Sovražnik žalk je divji mož. Prof. Štifter in kmet Ložekar poročata, da divji mož rad preganja žale žene — žalke — želke. On jim skalí jezero, če se kopljejo, vzame batino, in če te nima, zmekne smreko in zapodí žalke. Če jih vloví, jih razčesne, kakor paječino. Iste pravljice imajo Tirolci, zato pritrdim Mannhardt, kateri v „sâlgfräulein“ nahaja personificirane megle, v divjem možu pa — vihar, ki megle razžene.

Tudi poznamenovanje: sâlig, selig, felix, beatus, srečen, ni prikladno naturi teh mitičnih bitij. One niso srečne, ker v divjem možu imajo svojega sovražnika.

Da tirolske „Salgen“ niso germanskega početka, pričuje ta okoliščina, da niti najbližnji nemški sosedje, kakor Švabi, Bavarci in Švicarji jih ne poznajo, in še po Tirolskem so pravljice o „Salgah“ najbolje v onem okrožji znane, v katerem nahajamo največ ostankov slovenskega jezika.

Jarnikova pisava „želik-žena“ mi se dozdeva popačena, jaz sem slišal: želk-žena, to je: želka-žena, ker korotanski Slovenci vokale na koncu besed radi odbacnejo, tudi žel-žena, in ta oblika me opominja na srbske „debel-guza, šaren-gača, crven-kapa itd. Poskusil še bom razložiti, zakaj se ta mitična bitja velijo „žale žene, žalke — želke“? Tudi jaz, kakor Mannhardt v njih spoznavam personificirane megle.

Zima, zimski demoni, zimski vihar = divji mož, zapre kraljestvo luči, zakrije solnce, le včasih se odprejo vrata lučnega kraljestva, ta čas, kedar se solnce skoz goste zimske megle prikaže, imenuje Nemeč: „Wunschstunde“.

Razume se samo ob sebi, da si je v paganskih časih ljudstvo ravno tako želelo začetka kraljestva svetlobe — mladoletja — mladoletnega solnca, kakor še sedaj. Stvarilo si je tedaj posebna božanska bitja, ka-

tera so pripeljala zaželjeno dôbo, ko je moglo obdelovati polje, pasti čreda itd. To dobo so oznanovale svitle, tenke mladoletne solncem presijane megle, in te je ljudstvo napolnilo z ženskimi božjimi bitji, in ker se je njihov prihod močno v vsaki zimi zaželjeval, dalo jim je ljudstvo ime: žale — žele žene, žalke — želke, die Ersehnten, die Erwünschten, die Wunschweiber, in če uže Tirolci dokazujejo domačnost in nemštvo svojih „sâligen — Salgfräulein“, vendar mi ne morejo prevreči domačnosti in slostva naših „žalk — želk“.

Staritrg pri Slovenjem Gradcu 8. listopada 1879.

Slovansko slovstvo.

* *Pčelarstvo*. Za občo in školsku porabo priredio J. E. Tomić. Sa 57 slika. U Zagrebu. Nakladom dalm. hrv. slav. zemaljske vlade. 1879.

Pod tem naslovom nam je iz Zagreba došla knjiga, katera v istini vrlo izpolnuje, kar njen naslov na čelu obeta, namreč, da je namenjena ne le samo učeči se mladini, temveč tudi praktičnim čebelarjem. Razjasnena s 57 ličnimi slikami čebelarskega orodja in družih stvari, večinoma vzeti iz bar. Ročičeve (rekte Rothschildzove) knjige je sestavljena po najboljih čebelarskih novjših knjigah, pa tudi pisana v lepi in lahko umevni hrvaščini. Razdeljena je na 6 oddelkov, katerim na čelo je postavljena zgodovina čebelarstva, ki se pričinja z najstarejšimi časi in sega do najnovejše dôbe. V tej zgodovini nahajamo s častjo imenovanega našega rojaka Antona Janžo, pa tudi po pravici grajano našo kranjsko in štajarsko deželo zaradi tega, da se v kljub vsemu prizadevanju kmetijske družbe kranjske in čebelarskega našega društva pri naših čebelarjih premalo nahaja premakljivih satnikov, ki so jedro boljše čebeloreje. V 6 oddelkih, katerih prvi govori o prirodopisu čebele in o vsem, kar se z njim sklada, razklada pisatelj od konca do kraja vse, kar je praktičnemu čebelarju vedeti treba, da umno čebelari in stojí na vrhuncu današnjega znanstva. Vsakako so s to knjigo, na svetlo dano po naročilu sl. deželne vlade hrvatske, hrvatski čebelarji dobili izvrstno knjigo v roko, katerim jo toplo priporočamo, za našo stran pa željo izrekamo, naj bi naše cenjeno čebelarsko društvo tudi za slovenske čebelarje na svetlo spravilo enako knjižico, za katero po prijaznosti gosp. Tomića in barona Rothschildza utegne dobiti razjasnilne lesoreze.

* *Anton Mart. Slomšeka zbrani spisi*. Tretja knjiga: Životopisi. Zbral, uredil in izdal Mih. Lendovšek, ptujski vikarij.

Kdor vé, kako izvrstno je znal nepozabljivi naš Slomšek pisati životopise — in kdo bi tega ne vedel, ki se je bavil s slovstvom slovenskim uže pred 30 leti — bo vesel pozdravil to tretjo knjigo, katera obsega na 24 pôlah 21 življenjepisov, med katerimi nahajamo življenjepise Ahacelnov, Staničev, Japelnov, Krenov, Radeckijev in drugih. Slomšek pa si ni izbiral za predmet svojih spisov le imenitnih mož, temuč je segal tudi v borne bajtice poštenih kmetov. Zato nahaja vsak čitatelj v tej knjigi kaj, kar mu je pred vsem drago. Naj tedaj rodoljubi obilo sežejo po tej knjigi, katera se dobiva po vseh večih slovenskih mestih in kateri cena je le 60 kr., da je ne zadene ona nemila osoda, ki je zadela prvo in drugo, katerih se še vedno ni razprodalo toliko, da bi se tiskarnici bili povrnili vsi stroški. Prečastiti vrednik se ves žrtvuje blagemu namenu, da bi spravil vsa dela Slomšekova v 15 knjigah na beli dan in tako ve-

*) V letošnjem programu gimnazija briksenskega je velevčeni gospod ravnatelj dr. Mitterrutzner napisal izvrsten članek: „Slawisches aus Pusterthal“, v katerem srečno razlaga topična in rodbinska imena. Jaz sem iz Schöpfovega „Tirolisches Idiotikon“ nabral 150 čisto slovenskih besed, prof. dr. Mitterrutzner, universitetni prof. dr. B. Jülg v Innsbruku, prof. dr. Bidermann v Gradcu, kateri so moj rokopis prebrali, so mi poslali jako pohvalna pisma. Profesor dr. Bidermann je našel slovanske običaje tje do mesta Imst! Pis.

likanu Slomšku postavil vredni duševni spominek! Al za to treba mu okoli 800 naročnikov in zanesljivih plačnikov.

Politične stvari.

Kdo dela razpor?

Čem bolj se bliža obravnava vojaške postave v zbornici poslancev, tem bolj se množijo glasi, da se bode ustavaška stranka uprla tej postavi. Po takem se tedaj zmerom očitnejše kaže, da ustavaški patrijotizem, s katerim se je ta stranka zmirom šopirila in vzlasti nas Slovane pred vlado kot sovražnike Avstrije denuncirala, bil je golo hinavstvo. Čehe, katerih 16 let ni bilo na Dunaj v državni zbor, so proglašali za Moskovite, in tudi vsi drugi Slovani bili smo jim panslavisti. Zdaj, ko čez 16 let imamo popoln državni zbor in vsi poslanci konservativne stranke delajo na soglasno postopanje o vseh važnih državnih vprašanjih, zdaj pa se ustavoverci upirajo eni najvažnejših postav. Nikomur ni neznan, da vojaštvo je velika butara, ki jo nosijo vsi narodi Evrope; vsak vé, da velike stalne armade so ljudstvu stalna nadloga, katera ne pripušča, da bi se popolno zacelile rane, ki jih je toliko let gospodarstvo liberalcev sekalo blagostanju ljudstva. Al hudodelstvo velike izdaje bilo bi zahtevati od avstrijske vlade, da bi ona sama orožje na stran položila, da bi ona prva pred vsemi družimi vladami stalno armado razpustila ali jo na toliko zmanjšala, da bi ne bila v stanu braniti državo kakoršnega koli nevarnega napada. In prav to je, kar je konservativno stranko v zbornici poslancev pripeljalo do trdnega sklepa, da bode soglasno glasovala za predlog vladni, ne na ljubo ministru Taaffe-u, ampak iz poštenega patriotizma.

Če ustavoverci hočejo nasprotovati sprejemu vojaške postave zgolj zato, da bi vrgli Taaffeovo ministerstvo, jih moramo vendar vprašati: kaj neki je pregrešilo zoper ustavo, kaj neki je vsulo pred prag konservativni stranki, da ga za to preganjajo ustavoverci? Naj nam povedó le eno tako dejanje! Če se ustavoverci bojijo, da se ministerstvo potem, ko ima vojaško postavo po svoji volji v žepu, popolno vrže v naročje konservativcem, more pač isti strah imeti konservativna stranka, da se minister Taaffe popolno zedini z ustavoverno stranko. Vojaška postava je postulat države avstrijsko-ogerske, je postulat krone, je postulat skupne vlade.

Tudi naši poslanci in ž njimi poslanci cele konservativne stranke čutijo veliko odgovornost, ki jo na-se vzamejo z glasovanjem za to, da število vojakov, kakor dosihmal, tako tudi za 10 let naprej znaša za čas potrebe 800.000, al zato oni ne bodo pozabili na to, da se davkoplačevalcem butara vojaških stroškov olajša kolikor mogoče.

Naši dopisi.

V Gorici 23. nov. — Imamo že nekaj let v Gorici „društvo goriških gospá v podporo ubogim“, katero jim po zimi kosilo kuhati daja in to s pomočki, ki jih dobiva po prostovoljnih darovih, po predstavah v gledišči i. dr. Letos je napravilo to društvo „bazar“. Ker je pa došlo premalo darov, razposlalo je te dni predsedništvo društveno v 3 jezikih vabilo, da naj bi do 25. t. m. poslal, kar ima še kdo poslati. Nad tem

pozivom samim na sebi se gotovo nihče spodtikati ne more, k večemu nad obliko nemškega in slovenskega teksta, katerih kritika pa ne spada sem. Kdo bi bil tedaj mislil, da bode vabilo komu v pohujšanje za to, ker je — v 3 jezikih natisneno?! Poslušajte, kako piše o tem naš (?) čez-Sočni „Isonzo“! „... V Gorici se govori, piše in misli po italijanski („italiamente“), za tega voljo zadostuje v povabilu namenjenem meščanom italijanski jezik; škoda za čas, trud in denar, ki se je potratil za prevod v dva druga jezika. Že lani je bila prestava v nemški jezik neopravičena; kar se je pa letos zgodilo, je absurdno..... K čemu je vabilo predstavljeno v slovenski jezik? v jezik naših kmetov? Kmetje ne berejo, in to iz naravnega vzroka, ker — brati ne znajo; dokaz temu pičlo število čitateljev „Soče“. Ali se je vabilo prestavilo za tiste 3—4 panslaviste, ki so si napravili med nami svoje šotore? Če je tako, je predsedništvo slabo računilo, ker ni vedelo, kako daleč sega njihova radodarnost. Bolje bi bilo, ko bi se bili prihranili stroški za prevod, papir in tisk in da bi se bil obrnil dotični denar, ubogim na korist...“. Tem besedam — gotovo v uredništveni pisarnici skovanim — dalo je uredništvo obliko lista neke gospé do uredništva. Če je res kaka gospá kaj tacega pisala, naj ji veljajo besede, ki jih je pater Abraham a St. Clara v neki pridigi rekel dunajskim gospém svojega časa. Če je pa navedeni list uredništvena trojica skovala — nimamo v priprostim kmetovskem slovenskem jeziku dovolj primerne in krepkega izraza, da bi spodobno zaznamili „Isončevo“ nesramnost. Znabiti bi pisatelju omenjenega lista pristojal znani izrek neutralnega jezika: „Das ist eine Gemeinheit“! V deželnem zboru in odboru je enakopravnost obeh deželnih jezikov že od nekdanj priznana; prav tako v šolah; po oglih mestnih ulic beremo večkrat razglase v treh jezikih in celó „Isonzo“-vega kandidata, dr. Vicentini-a, volitveni oklic — s kubitalnimi črkami tiskan — kinčal je pred 4 meseci naše ogle; in zdaj — se hinavci spotikajo nad nedolžnim 3jezičnim vabilom! Bog varuj, da bi vsi naši someščani taki bili. Vem pa za gotovo, da so se vsi pošteni Lahji grozili nad hudobnim anakronizmom „Isonzo“-ve klike. Tudi Slovencem pravični „Eco del Litorale“ piše o tej zadevi danes tako: „... Ta gospá ne pozná dolžnosti uljudnosti.... Slovenski jezik ni le jezik naših kmetov, temuč tudi mnogih olikanih oseb v Gorici, ktere bi lahko tisto gospó v kulturi podučevale... Sicer pa je naše mesto mejno mesto; govoriyo se tu 3 jeziki: italijanski, nemški in slovenski, in je želeto, da bi bila sloga med tukajšnjimi narodnostmi.“ Fiat! — V čitalnici bo jutre veselica, pri kateri se bodo pobirali prostovoljni doneski za pogorelce v Koritnici na Bovškem. — Za te iste pogorelce je podaril presvitli cesar 600 gold. — Tudi po vsej deželi se nabirajo za-nje milodari. — V 4 tukajšnjih cerkvah bodo večdnevne izredne svečanosti o 25letnici razglasitve vérske resnice neomadežvanega spočetja D. Marije (8. dec.). — Grofinja Chambord je prišla v petek ponoči v Gorico; v prvi polovici decembra pride tudi grof. — V Št. Petru je obhajal oče državno-zbornega predsednika, eksc. flem. grof Iv. Coronini svoj 86letni rojstni god. Častitljivemu starčeku sta še čvrsta duh in teló.

Iz Kostanjevice 20. nov. (Goveja kuga. Gosp. Dolenc pri nas.) Prosti smo kuge! Sl. deželna vlada je razglasila, da so Kostanjevica in Globočice goveje kuge proste, le Slinovce so še zaprte, kjer se je bila kuga najkasneje objavila. Nek besen človek se je bil v „Slovenecu“ zavoljo mojega dopisa v „Novicah“ in v „Narodu“ čez-me spravil ter me skušal z blatom ometati, a